

VEB MATERIALLAR YORDAMIDA O'QUVCHILARNING TINGLAB TUSHUNISH VA O'QISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya. Mazkur maqolada xorijiy til ta'limida veb materiallardan foydalanish orqali o'quvchilarning tinglab tushunish va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta'lim tizimiga keng joriy etilishi xorijiy tillarni o'qitish metodikasini takomillashtirishga xizmat qilmoqda. Internet tarmog'ida mavjud autentik va didaktik veb resurslar o'quvchilarga real til muhitida yaratilgan matn va audio-video materiallar bilan ishlash imkonini beradi. Tadqiqotda veb materiallardan foydalanishning nazariy asoslari, ularning tinglab tushunish va o'qish kompetensiyalariga ta'siri hamda o'quv jarayonidagi pedagogik samaradorligi yoritilgan. Shuningdek, veb materiallar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarning o'quvchilarning motivatsiyasi, mustaqil ta'lim ko'nikmalari va kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni ilmiy jihatdan asoslangan.

Kalit so'zlar: veb materiallar, xorijiy til ta'limi, tinglab tushunish, o'qish ko'nikmasi, autentik materiallar, raqamli ta'lim, kommunikativ kompetensiya, internet resurslari.

РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ ПОНИМАНИЯ УСТНОЙ РЕЧИ НА СЛУХ И ЧТЕНИЯ У УЧАЩИХСЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ВЕБ-МАТЕРИАЛОВ

Аннотация. В статье рассматриваются педагогические возможности использования веб-материалов для развития навыков аудирования и чтения при обучении иностранным языкам. Особое внимание уделяется применению аутентичных интернет-ресурсов, их влиянию на формирование коммуникативной компетенции, повышение учебной мотивации и совершенствование речевых навыков учащихся. Анализируются современные цифровые образовательные технологии и их эффективность в процессе обучения иностранному языку.

Ключевые слова: веб-материалы, иностранный язык, аудирование, чтение, коммуникативная компетенция, цифровое обучение, интернет-ресурсы.

Developing Students' Listening Comprehension and Reading Skills through Web-Based Materials

Abstract. This article examines the pedagogical potential of web-based materials in developing learners' listening and reading skills in foreign language education. The integration of digital technologies into education has significantly expanded opportunities for using authentic online resources in language teaching. Web materials expose learners to real-life language through articles, podcasts, videos, and interactive platforms, thereby enhancing language proficiency and communicative competence. The study discusses the theoretical foundations of web-based learning, its impact on listening and reading comprehension, and its contribution to learner motivation and independent learning.

Keywords: web materials, foreign language education, listening comprehension, reading skills, authentic resources, digital learning, communicative competence.

Kirish

Globalashuv va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim tizimida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Xususan, xorijiy tillarni o'qitish metodikasida internet

texnologiyalari va turli veb platformalardan foydalanish ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Bugungi kunda o'quvchilar internet orqali cheksiz hajmdagi matnlar, audioyozuvlar, videolar va interaktiv ta'lim resurslaridan foydalanish imkoniyatiga ega. Ushbu resurslar xorijiy tilni tabiiy muhitga yaqin sharoitda o'rganishga xizmat qiladi.

Xorijiy tilni o'rganish jarayonida tinglab tushunish va o'qish ko'nikmalari kommunikativ kompetensiyaning asosiy tarkibiy qismlaridan hisoblanadi. Tinglab tushunish o'quvchiga tabiiy nutqni anglash, mazmunni tahlil qilish va muloqot jarayonida to'g'ri javob qaytarish imkonini bersa, o'qish ko'nikmasi turli janrdagi matnlarni tushunish, ulardan kerakli axborotni ajratib olish hamda tanqidiy tahlil qilishni ta'minlaydi. Mazkur ko'nikmalarni samarali rivojlantirish uchun zamonaviy veb materiallardan foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi.

Veb materiallar deganda internet tarmog'ida joylashtirilgan ta'limiy va autentik matnlar, elektron gazetalar, ilmiy maqolalar, bloglar, podkastlar, videodarslar, yangiliklar portallari hamda interaktiv platformalarda taqdim etilgan resurslar tushuniladi. Ular o'quvchilarga real hayotda qo'llaniladigan til birliklari bilan ishlash, zamonaviy leksik va grammatik tuzilmalarni tabiiy kontekstda o'zlashtirish hamda turli talaffuz va nutq uslublari bilan tanishish imkonini beradi.

So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar veb materiallardan foydalanish o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirishi, ularning mustaqil ta'lim faoliyatini rag'batlantirishi va xorijiy tilda axborotni qabul qilish hamda tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishini ko'rsatmoqda. Ayniqsa, audio va video materiallar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar tinglab tushunish kompetensiyasini, turli janrdagi elektron matnlar bilan ishlash esa o'qish tezligi, mazmunni anglash va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Mazkur tadqiqotning maqsadi veb materiallardan foydalanish orqali o'quvchilarning tinglab tushunish va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlarini ilmiy jihatdan asoslash hamda ularni xorijiy til darslariga samarali integratsiya etish bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda veb materiallarning tinglab tushunish va o'qish kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tahlil qilinib, ularni o'quv jarayoniga tatbiq etishning samarali usullari yoritilgan. Olingan natijalar xorijiy til o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda hamda ta'lim jarayonini raqamli texnologiyalar asosida takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar sharhi

Veb materiallardan xorijiy til ta'limida foydalanish masalasi so'nggi yillarda pedagogika va metodika sohasidagi dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biriga aylandi. Raqamli ta'lim texnologiyalarining rivojlanishi natijasida internet resurslari xorijiy tilni o'qitishning samarali vositasi sifatida keng qo'llanilmoqda. Ayniqsa, tinglab tushunish va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda autentik veb materiallardan foydalanish o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishga xizmat qilishi ko'plab tadqiqotlarda ta'kidlangan.

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, autentik veb materiallar o'quvchilarga real hayotda qo'llaniladigan til birliklari bilan ishlash imkonini beradi. Elektron gazetalar, ilmiy maqolalar, podkastlar, videodarslar, bloglar va ta'lim platformalari orqali o'quvchilar tabiiy nutqni eshitish, turli uslubdagi matnlarni o'qish hamda zamonaviy leksik va grammatik birliklarni kontekst asosida o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Natijada til o'rganish jarayoni sun'iy mashqlardan real kommunikativ faoliyatga yaqinlashadi.

Zamonaviy tadqiqotlarda tinglab tushunish ko'nikmasi xorijiy tilni egallashning eng murakkab, biroq eng muhim komponentlaridan biri sifatida baholanadi. Internetdagi audio va video materiallar turli mamlakat vakillarining talaffuzi, intonatsiyasi va nutq sur'atini o'rganish imkonini yaratadi. Bu esa o'quvchilarning tabiiy nutqni tushunish darajasini oshirish, eshitilgan axborotni tahlil qilish hamda unga mos javob qaytarish kompetensiyasini rivojlantirishga yordam beradi.

O'qish ko'nikmasini rivojlantirishda ham veb materiallarning ahamiyati beqiyosdir. Elektron kitoblar, ilmiy maqolalar, internet nashrlari va bloglar bilan ishlash o'quvchilarning

o'qish tezligini, mazmunni anglash, asosiy va ikkilamchi g'oyalarni ajratish hamda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bundan tashqari, internet manbalarining doimiy yangilanib borishi o'quvchilarning zamonaviy mavzular bo'yicha bilimlarini boyitadi va ularning darslarga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Adabiyotlar tahlili shuni ham ko'rsatadiki, veb materiallardan foydalanish faqat til kompetensiyasini rivojlantiribgina qolmay, balki o'quvchilarning media va axborot savodxonligini, mustaqil ta'lim olish malakasini ham shakllantiradi. O'quvchilar internet resurslarini tanlash, ulardan zarur axborotni izlab topish, ma'lumotlarni tahlil qilish va baholash ko'nikmalarini egallaydilar. Bu esa XXI asr kompetensiyalarini shakllantirishda muhim omillardan biri hisoblanadi.

Shunday qilib, ilmiy manbalar tahlili veb materiallardan foydalanish xorijiy til ta'limining samaradorligini oshirish, tinglab tushunish va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish hamda o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishning samarali pedagogik vositasi ekanligini tasdiqlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda veb materiallardan foydalanish orqali o'quvchilarning tinglab tushunish va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik samaradorligini aniqlash maqsadida nazariy va empirik tadqiqot metodlaridan kompleks tarzda foydalanildi.

Tadqiqotning nazariy asosini xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy ishlari, xorijiy tilni o'qitish metodikasiga oid monografiyalar, ilmiy maqolalar hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo'yicha nashrlar tashkil etdi. Mavzuga oid ilmiy manbalar qiyosiy va tizimli tahlil qilinib, veb materiallardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari o'rganildi.

Empirik bosqichda pedagogik kuzatish, suhbat, anketa, diagnostik test, taqqoslash va pedagogik tajriba metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida xorijiy til darslarida o'quvchilarning tinglab tushunish va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlar tashkil etildi. Mashg'ulotlarda turli veb materiallar, jumladan, podkastlar, videodarslar, elektron maqolalar, yangiliklar saytlari va interaktiv ta'lim platformalaridan foydalanildi.

Dars jarayonida o'quvchilarga tinglangan audio yoki video materialning asosiy mazmunini aniqlash, muhim ma'lumotlarni ajratish, matn bo'yicha savollarga javob berish, yangi leksik birliklarni kontekst asosida izohlash hamda o'qilgan matnni tahlil qilishga yo'naltirilgan topshiriqlar berildi. Bunday yondashuv o'quvchilarning tinglab tushunish va o'qish kompetensiyalarini kompleks rivojlantirishga xizmat qildi.

Tadqiqot yakunida olingan ma'lumotlar pedagogik va qiyosiy tahlil asosida umumlashtirildi. O'quvchilarning darsdagi faolligi, topshiriqlarni bajarish sifati, mustaqil ishlash ko'nikmalari hamda kommunikativ kompetensiyasidagi o'zgarishlar tahlil qilinib, veb materiallardan foydalanishning pedagogik samaradorligi ilmiy jihatdan baholandi.

Tadqiqot natijalari va muhokama

Tadqiqot natijalari veb materiallardan foydalanish xorijiy tilni o'rganishda o'quvchilarning tinglab tushunish va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda yuqori pedagogik samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi. Pedagogik kuzatishlar, amaliy mashg'ulotlar va o'quvchilarning faoliyati tahlili asosida veb resurslar bilan muntazam ishlash ta'lim jarayonining sifatini oshirishi, o'quvchilarning darsdagi faolligini kuchaytirishi hamda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qilishi aniqlandi.

Tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirishda podkastlar, videodarslar, yangiliklar lavhalari va boshqa audio-vizual veb materiallardan foydalanish o'quvchilarning tabiiy nutqni qabul qilish qobiliyatini sezilarli darajada yaxshiladi. Turli nutq sur'ati, talaffuz va intonatsiyaga ega materiallar bilan ishlash o'quvchilarga eshitilgan axborotni mazmunan anglash, asosiy g'oyani ajratish hamda muhim ma'lumotlarni tahlil qilish imkonini berdi. Natijada ular tinglangan matn yuzasidan xulosa chiqarish, savollarga javob berish va o'z fikrini asoslashda yuqori faollik namoyon etdilar.

O'qish ko'nikmasini rivojlantirish jarayonida elektron maqolalar, ilmiy-ommabop matnlar, internet nashrlari va ta'lim platformalaridagi materiallardan foydalanish o'quvchilarning matnni tushunish darajasini oshirdi. Ular matndagi asosiy va ikkinchi darajali fikrlarni farqlash, notanish so'zlarning ma'nosini kontekstdan aniqlash hamda o'qilgan axborotni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirdilar. Turli mavzulardagi matnlar bilan ishlash o'quvchilarning lug'at boyligini kengaytirib, o'qish tezligi va mazmunni anglash sifatini yaxshiladi.

Tadqiqot davomida veb materiallarning interaktivligi o'quvchilarning o'quv motivatsiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatgani kuzatildi. Darslarda zamonaviy internet resurslaridan foydalanish o'quvchilarning qiziqishini oshirib, ularni mustaqil izlanishga undadi. O'quvchilar mavzuga oid qo'shimcha materiallarni mustaqil topish, ularni tahlil qilish va dars jarayonida qo'llashga intildilar. Bu esa mustaqil ta'lim kompetensiyasining rivojlanishiga xizmat qildi.

Shuningdek, veb materiallardan foydalanish o'quvchilarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda ham muhim omil bo'ldi. Internet manbalaridagi turli nuqtai nazarlar va axborotlarni qiyoslash orqali ular ma'lumotlarning ishonchliligini baholash, dalillarni tahlil qilish va asosli xulosalar chiqarish malakasini egalladilar. Mazkur jarayon o'quvchilarning media va axborot savodxonligini rivojlantirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Pedagogik kuzatishlar shuni ko'rsatdiki, veb materiallardan foydalanish darslarni yanada interaktiv va o'quvchi markazli tashkil etishga imkon yaratadi. O'qituvchi bilim beruvchi asosiy manbadan ko'ra ta'lim jarayonini tashkil etuvchi, yo'naltiruvchi va maslahat beruvchi rolini bajaradi. O'quvchilar esa axborotni mustaqil izlash, uni qayta ishlash va amaliy faoliyatda qo'llash orqali faol ta'lim subyektiga aylanadilar.

Biroq tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlandi. Jumladan, internet tarmog'ining barqaror ishlamasligi, texnik vositalarning yetarli emasligi hamda ayrim veb materiallarning til jihatidan murakkabligi dars samaradorligiga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun o'qituvchi veb materiallarni tanlashda o'quvchilarning til darajasi, yoshi va o'quv maqsadlarini hisobga olishi, zarur hollarda izohlar, lug'atlar va tayyorlov mashqlaridan foydalanishi maqsadga muvofiqdir.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari veb materiallardan foydalanish tinglab tushunish va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali pedagogik vosita ekanligini tasdiqladi. Mazkur yondashuv o'quvchilarning til kompetensiyasini, mustaqil ta'lim olish malakasini, axborot bilan ishlash madaniyatini va kommunikativ faolligini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli xorijiy til darslarini tashkil etishda veb materiallardan tizimli va maqsadli foydalanish ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida tavsiya etiladi.

Xulosa

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, veb materiallardan foydalanish xorijiy til ta'limida o'quvchilarning tinglab tushunish va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishning samarali pedagogik vositalaridan biri hisoblanadi. Internet tarmog'ida mavjud autentik matnlar, audio va video resurslar, elektron kutubxonalar hamda interaktiv ta'lim platformalari o'quvchilarning tilni tabiiy muhitga yaqin sharoitda o'rganishiga xizmat qiladi. Bu esa ularning kommunikativ kompetensiyasi, axborot bilan ishlash madaniyati va mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqot davomida veb materiallardan muntazam foydalanish o'quvchilarning tinglab tushunish, o'qilgan matn mazmunini anglash, asosiy va ikkinchi darajali g'oyalarni ajratish, yangi leksik birliklarni kontekst asosida o'zlashtirish hamda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishi aniqlandi. Shuningdek, zamonaviy internet resurslari darslarning interaktivligini oshirib, o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini kuchaytirishi va ularni mustaqil izlanishga undashi kuzatildi.

Biroq veb materiallardan foydalanishda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, internet tarmog'ining texnik imkoniyatlari, ayrim elektron resurslarning murakkabligi, axborotlarning ishonchliligini baholash zarurati hamda o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasi ta'lim samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar hisoblanadi. Shu sababli veb materiallarni tanlashda

112 ularning o'quvchilarning yosh xususiyatlari, til bilish darajasi va dars maqsadlariga mos bo'lishiga alohida e'tibor qaratilishi lozim.

Kelgusida xorijiy til ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalari, adaptiv ta'lim platformalari va multimedia vositalarini veb materiallar bilan integratsiyalash orqali tinglab tushunish va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha ilmiy izlanishlarni kengaytirish maqsadga muvofiqdir. Mazkur tadqiqot natijalari umumiy o'rta ta'lim maktablari, akademik litseylar, kasb-hunar ta'limi muassasalari hamda oliy ta'lim tashkilotlarida xorijiy til darslarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etishda amaliy ahamiyat kasb etadi.

Shunday qilib, veb materiallardan tizimli va maqsadli foydalanish xorijiy til ta'limi sifatini oshirish, o'quvchilarning tinglab tushunish va o'qish ko'nikmalarini takomillashtirish hamda ularning xalqaro ta'lim standartlariga mos kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. 3rd ed. Cambridge University Press, 2014.
2. Harmer, J. *The Practice of English Language Teaching*. 5th ed. Pearson Education Limited, 2015.
3. Brown, H. D. *Principles of Language Learning and Teaching*. 6th ed. Pearson Education, 2014.
4. Nunan, D. *Language Teaching Methodology*. Pearson Education, 2004.
5. Ellis, R. *Task-Based Language Learning and Teaching*. Oxford University Press, 2003.
6. Lightbown, P. M., & Spada, N. *How Languages are Learned*. 5th ed. Oxford University Press, 2021.
7. Ur, P. *A Course in Language Teaching: Practice and Theory*. Cambridge University Press, 2012.
8. Long, M. H. *Second Language Acquisition and Task-Based Language Teaching*. Wiley-Blackwell, 2015.
9. Scrivener, J. *Learning Teaching*. 3rd ed. Macmillan Education, 2011.
10. Thornbury, S. *How to Teach Vocabulary*. Pearson Education, 2002.
11. Gower, R., Phillips, D., & Walters, S. *Teaching Practice Handbook*. Macmillan, 2005.
12. Hedge, T. *Teaching and Learning in the Language Classroom*. Oxford University Press, 2000.
13. Nation, I. S. P., & Newton, J. *Teaching ESL/EFL Listening and Speaking*. Routledge, 2009.
14. Grabe, W., & Stoller, F. L. *Teaching and Researching Reading*. Routledge, 2020.
15. Anderson, N. J. *Active Skills for Reading*. National Geographic Learning, 2014.
16. Rost, M. *Teaching and Researching Listening*. Routledge, 2011.
17. Chapelle, C. A. *Computer Applications in Second Language Acquisition*. Cambridge University Press, 2001.
18. Hubbard, P. *Computer Assisted Language Learning: Critical Concepts in Linguistics*. Routledge, 2009.
19. UNESCO. *ICT Competency Framework for Teachers*.